

بازتاب داستان اسطوره‌ای مشی و مشیانه در شکل‌گیری نقش‌تزیینی واق در هنر ایران

مریم ساکی‌زاده^۱، ناهید جعفری‌دهکردی^۲

۱- کارشناس ارشد ارتباط تصویری

۲- دانشجوی رشته دکتری پژوهش هنر دانشکده پژوهش‌های عالی و کارآفرینی هنر، دانشگاه هنر اصفهان

چکیده

موضوع پیدایش انسان در همه فرهنگ‌ها و ادیان جهان، مورد توجه بوده و هر کدام به گونه‌ای کم‌وبیش متفاوت، در ارتباط با آن اسطوره و افسانه‌ای ساخته‌اند. برخی از این افسانه‌ها همانند آیین زرتشتی، آفرینش انسان را از نباتات و گیاهان می‌دانند. در آیین زرتشت آمده که نخستین زوج با نام مشی و مشیانه، از دو بوته ریواس به هم چسبیده پدید آمده‌اند. این مقاله قصد دارد به بررسی تأثیر این داستان اسطوره‌ای در شکل‌گیری نقش‌تزیینی واق در هنر ایران بپردازد. نقش واق ترکیبی از عناصر گیاهی و شاخ و برگ گل‌ها و صورتک‌های انسانی و حیوانی است که از قرن پنجم هجری به این سو، به تدریج زینت‌بخش آثار هنری گشته است. در این تحقیق که به روش توصیفی-تحلیلی است در آغاز به داستان مشی و مشیانه و خاستگاه واق پرداخته و سپس با نشان دادن مواردی از کاربرد نقش واق در نگاره‌ها و آثار هنری ایران، ارتباط واق با مشی و مشیانه بررسی می‌شود. مطالعات کتابخانه‌ای و اسنادی نشان داد این اعتقاد که انسان نخستین از بوته ریواس به وجود آمده، تبدیل به یک توت‌باوری گیاهی گشته که در طی اعصار در حکایات و افسانه‌ها در قالب درختانی با خصوصیت زایش میوه‌های انسانی، سخنگویی و حیات‌بخشی ظهور کرده است. یکی از این حکایات، افسانه درخت واق است که نقش‌تزیینی واق را در هنر ایران به وجود آورده است. نقش واق در گذر ایام اشکال مختلفی به خود گرفت. **واژگان کلیدی:** نقش واق، مهر گیاه، اسطوره، مشی و مشیانه، درخت واق